

Ярослав КРАВЧЕНКО,
кандидат мистецтвознавства
(м. Львів)

ГУЦУЛЬСЬКА СЕЦЕСІЯ КАЗИМИРА СІХУЛЬСЬКОГО

Продовжуючи тему проблематики україно-польських культурно-мистецьких зв'язків, підтриману стипендіальним грантом Фундації Каси ім. Йозефа Мянзовського Польської Академії Наук, окремі аспекти якої були опубліковані в українських та польських виданнях¹, сьогодні хочу звернутися до творчості одного із найвідоміших художників-львів'ян польського походження – Казимира Сіхульського, чия творчість припадає на першу половину ХХ сторіччя й, здебільшого, відображає природу, життя та звичаї жителів Гуцульського краю.

Для польського мистецтва другої половини ХІХ – початку ХХ сторіч характерний поглиблений інтерес до життя простої людини, до відображення реальних протиріч суспільства. На той час у Віденській та Краківській академіях активно побутував псевдокласицизм та академізм офіційного мистецтва, чий класичні композиції з тяжінням до трикутника, манера зодягати героїв у тоги або лати на фоні античних колон задовольняли лише консервативні смаки польської шляхти². Національно-визвольний рух (зокрема повстанські події 1863 року) сприяв демократизації всіх жанрів польського мистецтва, особливо малярства, де під впливом французьких художників Г.Курбе та Ф.Мілле розвинулася реалістична школа. Пізніші бунтарські стилеві напрямки – імпресіонізм, постімпресіонізм, символізм, а на зламі сторіч й австрійський сецесіон, французький фовізм та німецький експресіонізм – також наклали свій відбиток на розвиток польського мистецтва.

На Галичині ж (у Кракові та Львові), що вирізнялася багатонаціональним складом суспільства, віденська сецесія поділялася на дві національно-мистецькі течії – польську («закопянську») та українську – „гуцульську”. А культурна та звичаєва близькість двох народів надала їй монолітного характеру³.

Казимир Сіхульський народився 17 січня 1879 року у Львові в родині інженера-залізничника⁴. Після закінчення гімназії, впродовж 1899 – 1907 років навчався у Львівському Університеті, потім у Краківській академії мистецтв у Я.Мегофера, Л.Вичулковського та С.Виспянського, де 1904 року нагороджений срібною медаллю⁵. Разом із В.Яроцьким короткотривало продовжив навчання у Мистецькій школі (Відень) у А.Кеннера та академії Калароссі (Париж)⁶.

Мав рацію польський історик мистецтва М.Третер, коли казав, що не під паризькими зорями, а під українським небом мужніла палітра Л.Вичулковського – спілкування з народом вплинуло на його погляди, виробило глибоке розуміння природи⁷. Ці ж слова можна вповні віднести до його найвідданішого учня – К.Сіхульського, митця бурхливого темпераменту, основною темою творчості якого стала Гуцульщина. Малярство художника носило ескізно-експресивний характер, мало риси колористичної віртуозності типу Л.Вичулковського та декораційні лінійні елементи, що виводились від С.Виспянського та Я.Меггофера⁸.

...Взимку 1904 року четверо молодих художників – Ф.Паутш, К.Фрич, В.Яроцький та К.Сіхульський вирішили провести різдвяні канікули у гуцульській Чорногорі. Ініціатором походу був Паутш (родом із Делятина), який і намовив друзів не їхати до традиційного Закопане, а до Татарова – побачити нові, незвідані краї. Ця прогулянка у світ своєрідного, вільнолюбного народу спричинилася до того, що впродовж наступних десятиріч К.Сіхульський став «найвірнішим художником тієї країни»⁹.

Двадцятип'ятирічним юнаком, але вже багатообіцяючим художником, помандрував Сіхульський на полонини, щоб вдихнути вільного повітря, напитися до сп'яніння свіжістю зелені та яскравістю барв доквілля, безпосередністю мистецького світосприйняття, яких не давала пануюча тоді академічна школа. Мало сказати «не давала» – суворо забороняла. Молодих, прагнучих до життя художників силоміць утримували у зашторених майстернях, буквально як в тюрмі, серед гіпсових моделей змучених античних героїв і запліженого театрального реквізиту. Воістину, «мертвою природою» була природа, яку примушували їх копіювати «старозавітні» професори зі ще «старозавітніших» полотен. І тоді збунтувалися молоді «барбізонці», «інтрансігенти», «батінь-

йольці» та «імпресіоністи», покинули похмурі й темні майстерні та душні житлові мансарди й замешкали по селах – французьких, німецьких, австрійських, польських... К.Сіхульський із товаришами вибрали найкраще, найбарвистіше село – гуцульське¹⁰.

У перші десятиріччя ХХ сторіччя художник, спираючись на засади віденської сецесії та мюнхенського експресіонізму, створив багато картин-полотен із гуцульського побуту. Це численні весілля, весільні походи, відхід та повернення пастухів і пастушок із полонин, психологічно точні портрети сивих мольфарів та виважено-поважних газдів, ніжно-ліричні й водночас граційно-еротичні образи молодих гуцулок. Ось декілька назв його картин: „Похід гуцулів на полонини” (1905), „Молодий гуцул” (1905), „Малий газда” (1906), „Цвіт папороті” (1906), „Пастух” (1906), „Гуцульське весілля” (1909), „Гуцулка” (1913), „Старий гуцул” (1913), „Гуцульські музики” (1934). Ці полотна мальовано стилізованою витонченою лінією й водночас бравурно, з яскравим насиченням сонячного світла та інтенсивністю колористичної гами. Агресивна насиченість кольорів – „сліпуча білизна снігу, вишневих сердаків, оранжевих хусток, червоно-жовтих запасок і білих рукавів вишитих сорочок, які переливаються між собою й, як не дивно, не втрачають ефективного вражіння, а навпаки, стають ще соковитішими, живішими, прозорішими”¹¹.

„Експресіоністичною деформацією барв” можна назвати твори К.Сіхульського, який вразливо й трепетно сприймає гуцульський край, що став йому рідним, із поетичною витонченістю передає його на полотні: „Весна” (1906), „Дружка” (1906), триптих „Квітна неділя” (1906), триптих „Весна” (1909), „Церква” (1909), „Хлопець під капличкою” (1913). А декоративні рослинні композиції сецесійних мотивів стають тлом-оточенням фігуративних образів.

Упродовж усього життєвого шляху творчість художника тяжіла до проблемності, до виявів найщиріших почуттів, її наснажували роздуми про дійсність, про красу людську й красу природи. У фокусі уваги художника постійно була людина з її щоденними турботами, мріями, радістю, печаллю – „Дівчина з баранчиком” (1905), „Малий Василь”, „Гуцул на возі”, „Сироти”, „Передвеснок” (всі 1906), „Сліпий гуцульський хлопець” (1913). Деяким творам К.Сіхульський надає символічного, навіть релігійно-

го змісту (триптих „Гуцульська Мадонна”, 1909), розкриваючи „найвищий рівень професійної майстерності”¹².

Впродовж 1910 – 1930-х років майже на всіх значних світових мистецьких виставках у Німеччині (Берлін, Дрезден, Лейпциг), Австрії (Відень), Італії (Падуа, Рим, Венеція), Голландії, Бельгії, Фінляндії, США (Пітсбург) експоновано гуцульські полотна-поеми К.Сіхульського. Спраглий до життя та праці, переповнений творчою енергією, художник не обмежується малярством та рисуванням карикатур, пробує себе в декоративно-ужитковому мистецтві та архітектурі – творить ескізи-картони килимів, вітражів, мозаїк, які, проте, у переважній більшості „залишились не зреалізованими”¹³.

Проявив себе К.Сіхульський і як талановитий педагог, викладаючи впродовж 1920 – 1930-х років малюнок у Львівській промисловій школі.

„За часів радянської окупації Львова запропоновано йому прийняти участь у конкурсі на заміщення посади професора, завідувача кафедри рисунку, малярства та скульптури в тодішньому Політехнічному інституті”¹⁴.

«...Є у Львові таке чудове місце, вірніше вулиця, яка починається в місті, а закінчується в селі, – читаємо в журналі „Ленинград” за 1940-й рік (переклад з рос. автора). – Бо, якщо у першій частині вулиці дзвенять трамваї, гудуть по бруківці автомобілі, стримлять мачти антен, а декілька сот кроків вниз – і ви одразу ж в селі, типовому і мальовничому. Спочатку плетені паркани, старенькі низенькі будиночки, маленькі садочки, потім урвище і струмок, що дзюркоче на дні зеленого яру. Це – Зофіювка, один із найчарівніших закутків Львова.

Прямую туди, знаючи, що в самому кінці яру стоїть двоповерховий будинок (вулиця Зофії, 63) – резиденція професора Казимира Сіхульського.

Свіжий ранковий час. Сонце лагідно усміхається. Сіхульський сидить біля мольберту й малює свій портрет, намагаючись якомога чіткіше відобразити сиву бороду під шиєю на старанно виголеному обличчі, гей би рибак на полотні голландського художника...

...Раптом він хмуриться: ...Мої картини розсіяні по всьому світу, як перелітні птахи. Навіть ті, що зберігаються у моїй кра-

ківській майстерні зараз для мене недоступні. А мені б дуже хотілось влаштувати у Львові повну виставку моїх творів”¹⁵.

Але цьому вже не судилося статись. Улітку 1941 року Львів захопили гітлерівські війська, а 6 листопада 1942 року після тяжкої хвороби художника не стало. Професора Казимира Сіхульського було поховано в родинному склепі Лангнерів на Личаківському цвинтарі¹⁶.

Ця стисла оповідь покликана нагадати про творчість самобутнього польського художника, львів’янина за походженням, який відкрив для культурно-мистецького загалу Європи яскравий і барвистий світ української Гуцульщини, переданий вишуканими й експресивними засобами сецесійного малярства.

¹ Див.: Кравченко Я. Відображення українського побуту в творчості польських художників ХІХ ст. // Європейське мистецтво ХV – ХХ ст. – Дрогобич, 1999. – С.51-54; Повернення „Палагицького альбому” Генрика Родаковського // Народознавчі зошити. – 2001. – № 2. – С.378-379; Біля джерел європейського авангарду: українська група «Renovation Bizantine» в Парижі // Образотворче мистецтво. – 2005. – № 1. – С.59-61.

² Федорук О. Джерела культурних взаємин. – К., 1976. – С.49.

³ Kazimerz Sichulski. Malarstwo, rysunek. Katalog Lwowskiej Galerij Sztuki. Opracowanie I.Chomyn. – Lwow – Katowice., 2000 – 2001. – S.8.

⁴ Houszka E. Kazimierz Sichulski. Katalog wystawy. – Wroclaw, 1994. – S. 12.

⁵ Polske zycie artystyczne w latach 1890 – 1914. – Wroclaw-Warszawa-Krakow, 1967. – S.72.

⁶ Malarstwo Polske ХУІІ – ХІХ w. – Wroclaw, 1992. – S.135.

⁷ Treter M. Grafika Leona Wyczolkowskiego. – Krakow. МСМХХ. – S.9.

⁸ Федорук О. Джерела культурних взаємин. – С.79-80.

⁹ Кузик К. Україна у новому польському малярстві // Український календар. – Варшава, 1966. – С.57.

¹⁰ Houszka E. Kazimierz Sichulski. – S.8, 13.

¹¹ Василевский С. У художника Гуцульщины // Ленинград. – 1940. – № 17-18. – С. 27.

¹² Maszkowski K. Kolednicy na Huculach. // Wierchy. – 1927. – V. – S.100.

¹³ Kazimierz Sichulski. Malarstwo... – S.9.

¹⁴ Там само. – С. 10.

¹⁵ Василевский С. У художника Гуцульщины. – С.26.

¹⁶ Nicieja S. Smentarz Lyczakowski we Lwowie. – Wroclaw, 1988. – S.366.